

INTEGRITEIT

Genoeg geweest met de draaideurpolitici, maak eindelijk goede lobbyregels

Tweede Kamerleden maken nog te makkelijk de overstap naar een functie als lobbyist en het nieuwe register schiet ook niet op. Het kabinet moet nu snel met strengere regels komen: als de politiek transparantie ziet als 'moetje', blijft het behelpen.

Oud-staatssecretaris en oud-defensiewoordvoerder in de Tweede Kamer Raymond Knops breekt zijn termijn in de Kamer af en gaat aan de slag bij lobbyclub Stichting Nederlandse Industrie voor Defensie en Veiligheid. Een klassiek geval van de politieke draaideur: een politicus verlaat de politieke arena om er als lobbyist weer terug te keren, maar nu met de kennis en het netwerk van een insider.

Net als Cora van Nieuwenhuizen die haar baan van minister (Infrastructuur en Waterstaat) voortijdig inruilde voor een lobbyfunctie bij branchevereniging Energie-Nederland. Zo zijn er talloze voorbeelden. Onderzoek van Open State Foundation en deze krant, uit 2021, wees uit dat 44 procent van de bewindslieden en Kamerleden na vertrek terugkeert als belangenbehartiger.

Als we hierover geen heldere regels afspreken, ondermijnt dit het vertrouwen in de politiek. Want het maakt de toegang tot de macht ongelijk (als je een oud-politicus voor je zaak kunt inzetten sta je met 1-0 voor) en creëert de schijn van belangenverstrengeling (heeft een politicus zijn oordelen laten beïnvloeden door zicht op een commerciële vervolgfunctie?).

Het fenomeen van draaideurpolitici is exemplarisch voor het gebrek aan lobbytransparantie in Nederland. Lobbyen is ondoorzichtig en onevenwichtig. Bewindspersonen houden hun externe agenda's niet goed bij en het bedrijfsleven heeft ruim toegang tot onze politici, maar ngo's nauwelijks (47 procent tegen 8 procent), zo blijkt uit onderzoek van Open State Foundation.

Greco, het anti-corruptieorgaan van de Raad van Europa, tikt Nederland in 2021 op de vingers omdat eerdere aanbevelingen niet waren opgevolgd: ontwikkel integriteitsbeleid voor onze politici, inclusief een gedragscode, lobbytransparantie en regels voor het aanvaarden van werk na de ambtsperiode.

De Kamer was geschokt door het oordeel van Greco en drong herhaaldelijk aan op actie, met de moties-Snellers over de ministeriële agenda's en de moties-Dassen voor het instellen van een lobbyregister. Ondertussen wordt Nederland ingehaald door landen die wél werk maken van lobbytransparantie.

Minister Hanke Bruins Slot (Binnenlandse Zaken) lijkt het onderwerp nu toch serieus te nemen. De nieuwe Greco-deadline verstreek afgelopen herfst, maar vlak voor Kerst stuurde de minister ineens drie documenten naar de Kamer: een 'Gedragscode integriteit voor bewindspersonen', een 'Wetsvoorstel regels gewezen bewindspersonen' en een onder-

Raymond Knops in zijn tijd als staatssecretaris. Foto ANP

Serv Wiemers is directeur van Open State Foundation.

zoeksrapport over de instelling van een lobbyregister. Zijn deze documenten nu het antwoord op de gebrekkige lobbytransparantie?

Eerst de gedragscode: een hard punt van Greco, dus mooi dat die er is. Blind vertrouwen in onze gezagsdragers bestaat niet meer; zo'n gedragscode past bij deze tijd. Positief zijn bepalingen over lobby, over het bijhouden van de agenda's en over de politieke draaideur.

Echter, de draaideurbepalingen zijn vaag en het verbod op lobbycontacten is de verantwoordelijkheid van ambtenaren, en niet van de gewezen bewindspersoon. Dat was nou juist een kritiekpunt op het 'Blauwe Boekje', waarin de gebruiken staan waarmee een kabinetslid van doen krijgt. Een andere ommissie is dat er niets staat over een lobbyregister.

Het bedrijfsleven heeft ruim toegang tot onze politici, maar ngo's daarentegen nauwelijks (47 tegen 8 procent)

Het Wetsvoorstel regels gewezen bewindspersonen maakt veel van bovenstaande goed. Alleen al dat het gaat om een wet in plaats van de vage beleidsregels van minister Kajsa Ollongren (de voorganger van Hanke Bruins Slot) is een stap voorwaarts. Er staat een lobbyverbod van twee jaar in genoemd en de verantwoordelijkheid ligt terecht bij de gewezen minister. Weinig op aan te merken dus, maar waarom lopen gedragscode en wet niet inhoudelijk parallel?

Daarnaast zou de wet aan kracht winnen door sancties te verbinden aan niet-naleving, zoals bijvoorbeeld in Ierland gebeurt, waar politici boetes riskeren. Bovendien zou het draaideurverbod van twee jaar ook moeten gelden voor topambtenaren. Greco noemt specifieke politieke assistenten van bewindspersonen, maar die vinden we niet terug in het wetsvoorstel. En natuurlijk zou lobbyregulering ook voor onze parlementariërs moeten gelden. Pakt de Tweede Kamer dat op?

Het lobbyregisteronderzoek is de grote leestelling van de drie documenten. In plaats van een concreet advies over hoe je zo'n lobbyregister vormgeeft, verschuilen de opstellers zich in een theoretisch verhaal over een 'afwegingskader legitieme belangenverteenwoordiging'. Het is alsof je een doos eieren bestelt en de verkoper vervolgens met een bespiegeling komt wat er eerder was, de kip of het ei.

De doelstelling is al glashelder, en niet anders dan die van lobbyregisters in andere landen: burgers, journalisten, belangenbehartigers, wetenschappers willen inzicht in wie bij onze beleidsmakers binnenkomen. Vervolgens mag iedereen daar wat van vinden en daarnaar handelen – op basis van de feiten. Zo werkt een volwassen democratie.

Ervaring in andere landen, zoals Schotland, leert dat een lobbyregister goed werkt als het van twee kanten wordt gevuld: de belangenbehartiger registreert zich als zodanig en de ontvangende bestuurder vermeldt de specifieke afspraken. Bedrijfsleven en lobbyisten hebben geen probleem hiermee, zo hoor ik vanuit het wereldje zelf. Het zal heus niet onmiddellijk perfect zijn; laten we leren van bestaande lobbyregisters en werkende weg tot een systeem komen.

Als de politiek transparantie ziet als een lastig moetje, komen we er nooit en zou ik nóg maar een extern onderzoek aanvragen. Als we willen werken aan een transparante overheid waarin burgers vertrouwen hebben en iedereen mag meekijken en meedoen, zou ik zo snel mogelijk beginnen en niet wachten op de volgende Kamermotie of berisping vanuit Europa.